

Investēt nedrīkst sodīt

Ne vien juristi, bet arī citu zinātņu pārstāvji jau izsenis diskutējuši par soda mērķi, pamatotību, piemērotību, sekām un citiem tā aspektiem.

Domājams, vismaz par vienu lietu domstarpībām nevajadzētu rasties – sods jāizcieš vainīgajam, nevis kādam citam viņa vietā. Diemžēl tas ne vienmēr tā notiek.

Kopš 2013. gada 3. augusta ir spēkā tiesību norma, kas liedz uz Eiropas Savienības (ES) finansējumu pretendēt personām, kuras iepriekš tiši maldinājušas atbildīgās valsts pārvaldes iestādes, sniedzot nepatiesu informāciju par šo personu izstrādāto un no ES fondu līdzekļiem līdzfinansēto projektu īstenošanu (skatīt 2011. gada 19. oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr. 817¹ par tā saucamajiem APV jeb augstas pievienotās vērtības projektiem 14.1. punktu). Šāds aizliegums šķiet pamatots – ar to tiek ierobežota negodprātīgu ES finansējuma saņēmēju turpmāka iespēja gūt labumu no ES fondu līdzekļu izlietošanas. Taču praksē nākas sastapties ar gadījumiem, kad šīs normas piemērošana var novest pie raksta sākumā definētā principa pārkāpuma. **Proti, var izveidoties situācija, kad sods par atbildīgo valsts pārvaldes iestāžu tišu maldināšanu var ierobežot nevis faktiskos vaininiekus, bet gan citas personas.**

Juridisko personu – komersantu dalībnieku (akcionāru) sastāvs mēdz mainīties. Tāpat arī mainās komersantu amatpersonu sastāvs, darbinieki. Piemēram, komersants pirms vairākiem gadiem, iespējams, tiši maldinājis iestādi, sniedzot tai nepatiesas ziņas par projekta, kam ticis piešķirts ES finansējums, īstenošanu. Iestāde šo informāciju nodevusi tiesībsargājošajām iestādēm, kuras identificējušas konkrētās komersanta amatpersonas un darbiniekus, kuri faktiski veikuši pārkāpumu, darbojoties komersanta vārdā. Ir pagājuši vairāki gadi, un komersanta dalībnieku (akcionāru) sastāvs ir pilnībā nomainījies. Tāpat arī ir notikušas izmaiņas amatpersonu sastāvā, kā arī komersants pārtraucis darba tiesiskās attiecības ar tiem darbiniekiem, kurus tiesībsargājošās iestādes tur aizdomās par nepatiesu ziņu sniegšanu iestādei par ES fondu finansētā projekta īstenošanu.

Neskatoties uz notikušajām pārmaiņām, komersantam saskaņā ar MK noteikumu Nr. 817 14.1. punktu joprojām ir liegts pretendēt uz ES finansējumu. Tas citārtā nozīmē, ka komersantam piemērotais sods netieši ietekmē jaunus komersanta dalībniekus (akcionārus) – noteiktais ierobežojums padara neiespējamu ES finansējuma piesaisti jauno dalībnieku plānotajiem investīciju projektiem, kas var negatīvi ietekmēt komersanta konkurētspēju gan vietējos, gan eksporta tirgos. Vienlaikus tas fiziskās personas, kuras agrāk faktiski veikušas darbības, par kurām komersantam attiecīgais sods – aizliegums pretendēt uz ES finansējumu – piemērots, var dibināt jaunus uzņēmumus un bez ierobežojuma iegūt ES finansējumu to īstenojamiem projektiem.

Aprakstītā situācija šķiet nepieņemama vairāku apstākļu dēļ un rada jautājumus par likumdošanas kvalitāti mūsu valstī. Lai pamatotu šo apgalvojumu, nepieciešams iedziļināties apskatāmās tiesību normas – pieminēto MK noteikumu Nr. 817 par ES finansējuma piešķiršanu APV projektiem 14.1. punkta – saturā, kas nosaka:

„Uz finansējumu nevar pretendēt, ja projekta iesniedzējs citu Eiropas Savienības struktūrfondu vai Kohēzijas fonda projektu īstenošanas laikā ir tiši maldinājis sadarbības iestādi vai atbildīgo iestādi, sniedzot nepatiesu informāciju par attiecīgo projektu īstenošanu.”

Šīs tiesību normas mērķis ir līdzīgs, kā nosaka Publisko iepirkumu likuma (PIL) normas, kas vērstas uz kandidātu vai pretendentu izslēgšanu no dalības iepirkuma procesā, tādējādi sodot attiecīgo komersantu par dažādiem pārkāpumiem un noziedzīgiem nodarījumiem, ko faktiski izdarījušas attiecīgā komersanta amatpersonas, rīkojoties šī komersanta vārdā. Neapšaubāmi – personām, kas centušās izkrāpt ES finansējumu, būtu jāliedz turpmāk to saņemt, un nevienam nevarētu būt iebildumu pret šāda ierobežojuma leģitīmo mērķi. Taču aprakstītais gadījums rāda, ka šīs mērķis var palikt nesasniegts.

Apskatāmās tiesību normas būtisks trūkums – tā nenosaka soda piemērošanas robežas. Kā jau tika minēts, piemērojamā tiesību norma „soda” komersantu (juridisko personu). Turklāt šī soda piemērošana laikā ir neaprobežota. Savukārt tos komersanta darbiniekus un amatpersonas (fiziskās personas), kuru faktiskā rīcība izpaudusies kā iestāžu tiša maldināšana, šī norma nekādā veidā neskar. Tas nozīmē, ka pat gadījumā, ja komersantam jau ilgstoši nav nekādas tiesiskas un faktiskas saiknes ar darbiniekiem vai amatpersonām, kuras faktiski sniegušas iestādēm nepatiesu informāciju, komersants tik un tā nevar pretendēt uz ES finansējumu. Jāšaubās, vai pie šādiem apstākļiem piemērojamā tiesību norma sasniedz savu leģitīmo mērķi un vai sods – aizliegums saņemt ES finansējumu – ir samērīgs.

Atšķirībā no MK noteikumiem Nr. 817, kas nosaka ES finansējuma piešķiršanas kārtību APV projektiem, Publisko iepirkumu likuma 39. pants „Kandidātu un pretendentu izslēgšanas noteikumi” nosaka, ka komersanta tiesības piedalīties iepirkumos tiek ierobežotas gadījumos, kad tas tiek atzīts par vainīgu attiecīga pārkāpuma vai noziedzīga nodarījuma izdarīšanā ar spēkā stājušos kompetentas institūcijas lēmumu vai tiesas spriedumu. Turklāt aizliegums piedalīties iepirkumos ir ierobežots laikā (no 12 līdz 36 mēnešiem no attiecīga lēmuma, pro-

**Mārtiņš
Tarlaps,**
zvērinātu
advokātu
biroja
Raidla, Lejiņš
& Norcouc
jurists

kurora priekšraksta vai tiesas sprieduma spēkā stāšanās dienas). Ja apskatāmā MK noteikumu Nr. 817 norma tiktu piemērota, tulkojot to tikai gramatiski, tad tās darbība laikā būtu neierobežota – komersants pat pēc vairākiem gadiem nevarētu pretendēt uz ES finansējumu arī tad, ja tā dalībnieku (akcionāru), kā arī amatpersonu sastāvs būtu pilnībā mainījies. Tātad gramatiskā apskatāmās normas interpretācija novestu pie netaisnīga rezultāta, jo komersants paliktu „sodīts” neierobežoti ilgi, bet tai pašā laikā soda negatīvās sekas vairs nekādā veidā neietekmētu tās fiziskās personas, kuru faktiskā rīcība noveda pie soda piemērošanas.

Minētais secinājums var radīt aplamu priekšstatu, ka ES finansējuma izkrāpšana ir lielākais iespējamais pārkāpums, kādu persona var izdarīt. Piemēram, sodāmība par Krimināllikuma 272. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu (nepatiesu ziņu sniegšana valsts institūcijai) vainīgajai personai tiek dzēsta pēc viena gada. Savukārt par krāpšanu sodītu personu sodāmība tiek dzēsta trīs līdz astoņu gadu laikā atkarībā no noziedzīgā nodarījuma smaguma pakāpes. **Pat sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu gadījumā sodāmība tiek dzēsta. Turklāt pastāv iespēja, ka sodāmība tiek noņemta uzreiz pēc soda izciešanas** (skatīt Krimināllikuma 63. pantu). Kā jau minēts, apskatāmā MK noteikumu Nr. 817 norma nesatur nekādus ierobežojumus sankcijas – lieguma pretendēt uz ES finansējumu – darbībai laikā. Ja šo normu interpretē tikai gramatiski, tā neiekļaujas tiesību sistēmā. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 17. panta noteikumiem un nosacījumiem tiesību normas interpretēšanā jāpiemēro arī citas interpretācijas metodes un jālūkojas pēc tiesību sistēmai atbilstīga rezultāta, sasniedzot lietderīgāko un taisnīgāko rezultātu.

Raksta sākumā izklāstītās situācijas lietderīgs un taisnīgs risinājums būtu sasniedzams, izmantojot analogiju ar PIL 39. panta ceturtais daļas normām. Proti, iestādei, piemērojot apskatāmo MK noteikumu Nr. 817 normu, jāņem vērā, ka pēc satura un mērķa līdzīgā tiesiskajā regulējumā paredzētais ierobežojums piedalīties publiskos iepirkumos ir terminēts laikā. **Attiecīgi arī komersantiem, kuri savulaik varētu būt tieši maldinājuši iestādi ES finansējuma saņemšanas procesā, būtu jāaizliedz pretendēt uz**

Jāšaubās, vai pie šādiem apstākļiem piemērojamā tiesību norma sasniedz savu leģitīmo mērķi un vai sods – aizliegums saņemt ES finansējumu – ir samērīgs.

ES finansējumu līdzīgu laika posmu (t.i., no 12 līdz 36 mēnešiem). Jāpiebilst, ka tikpat iespējama un pat vēlama būtu analogijas ar PIL 39. panta pirmās daļas 1. punktu piemērošana – būtu jānosoda ne vien tikai tāda juridiskā persona, kura iepriekš tieši maldinājus iestādi, bet arī tie komersanti, kuru pārstāvji (amatpersonas un/vai darbinieki ar lēmuma pieņemšanas vai uzraudzības tiesībām attiecībā uz šiem komersantiem) iepriekš sodīti par ES finansējuma izkrāpšanu. Tādējādi analogijas piemērošana ļautu sasniegt apskatāmās tiesību normas mērķi – sodīt personas (gan juridiskās, gan fiziskās), kuras iepriekš tieši maldinājušas iestādi, sniedzot nepatiesu informāciju par projektu, kam piešķirts ES finansējums, istenošanu.

Lietderīgs un taisnīgs risinājums arī sasniedzams, iestādei pēc būtības izvērtējot komersantu, kas pretendē uz ES finansējumu. Tikai tādā veidā iespējams pārliecināties, ka MK noteikumu Nr. 817 14.1. punktā paredzētais sods – aizliegums pretendēt uz ES finansējumu – patiešām sasniegs vainīgos. No vienas puses, komersanta dalībnieku (akcionāru) pilnīga nomaina nekādi neietekmē pašas šīs kapitālsabiedrības tiesībspēju un rīcībspēju – tā ir un paliek tā pati patstāvīgā privāto tiesību juridiskā persona. No otras puses, komersanta īpašnieku maiņas gadījumā aizliegums pretendēt uz ES finansējuma saņemšanu tieši skartu nevis tās fiziskās personas, kuru faktiskajā rīcībā izpaudies likumpārkāpums (tiša maldināšana, sniedzot iestādei nepatiesas ziņas), bet gan jauno komersanta īpašnieku, kurš iepriekš nekādi nav bijis saistīts ar šo komersantu, tā dalībniekiem un/vai amatpersonām. Tādējādi komersanta dalībnieku (akcionāru), kā arī amatpersonu pilnīga nomaina varētu būt viens no tiem lietderības apsvērumiem (saprātīgiem kritērijiem), kuru piemērojot iestāde novērstu MK noteikumu Nr. 817 14.1. punkta nepamatotu negatīvu ietekmi uz jauno komersanta dalībnieku (akcionāru). Jo sevišķi šāds kritērijs būtu piemērojams gadījumos, kad nav konstatējama nekāda saistība starp jauno komersanta dalībnieku (akcionāru) un iepriekšējiem tā dalībniekiem (akcionāriem) un/vai amatpersonām.

Analizētā situācija parāda, ka ne vienmēr pareizas ieceres (ES finansējuma izkrāpēju sodīšana) sasniedz mērķi – negodīgu personu rīcības dēļ var ciest ne tikai godprātīgi investori. Neprecīzi formulēta tiesību norma, kuras piemērošanā likumdevējs iestādei nav devis pat vispārīgas norādes un vadlīnijas, var nozīmēt veiksmīgi strādājošu ražotņu slēgšanu ar visām no tā izrietošajām sekām. Tādēļ sodiem jābūt mērķtiecīgākiem, bet tiesību normām – precīzāk formulētām un mērķim atbilstošākām. **BJP**

Materiāls tapis
sadarbībā ar

RAIDLA LEJINS & NORCOUS

JURISTA
PADOMS